

Тема 1.4

Ціннісні орієнтири — основа життєвого вибору та успішної самореалізації особистості

Тема присвячена особистості, яка вміє реалізувати власні життєві плани і при цьому бути корисною суспільству. Ви отримаєте уявлення про різноманітні життєві орієнтири людини, зрозумієте, як формується ціннісна матриця і чому вона стає визначальною під час ідентифікації особистості, налагодження взаємин з іншими людьми.

Ключові здобутки у вивченні теми

Досліджуємо, яку роль в житті людини та соціуму відіграють суспільні цінності.

Розуміємо, що поза суспільством людина не зможе стати особистістю, самовизначитися та самореалізуватися.

Діємо, укладаючи перелік власних цінностей, а також ціннісних пріоритетів у ракурсі демократії та прав людини.

Треба визначити, що процвітання та щастя можна досягнути тільки завдяки чесній праці. Людські біди значною мірою є наслідком спроб зійти із цього природного шляху. У мене не має інших пропозицій, крім прийняти в усій повноті цей принцип природи.

Генрі Форд

Я твердо вірю у правила компенсації. Справжні нагороди завжди йдуть за працями та жертвами (про свої досягнення). Я думаю, що немає ніякого глибшого почуття, яке може таїтись в людському серці, як почуття винахідника, коли він бачить, що його ідеї реалізовані.

Нікола Тесла

Цінності не терплять абстрактного обговорення. Будь-яка цінність мусить мати дуже конкретне наповнення у конкретній ситуації. Звісно, на абстрактному рівні можна підтвердити: чесність — так, це прекрасно, це цінно! Однак, знаєте, правду ж кажуть — часом краще змовчати. Відтак у кожній окремій ситуації ми щоразу постаємо перед вибором: «Що є цінністю? Яке вирішення було б кращим?». Реалії завжди складніші і заплутаніші за теорії.

Юрій Андрухович

Обговорюємо

Які цінності є важливими для самореалізації людини, на думку відомих успішних людей?

Яку роль відіграють цінності в демократичній державі?

Модуль 1.

Що таке цінності та як їх обирати й оберігати?

У різних життєвих ситуаціях одні з нас ставлять на перше місце сім'ю, інші не уявляють власного благополуччя без кар'єрного росту, треті — віддають перевагу особистим інтересам, захопленням. Всі ці блага досягаються людиною завдяки наявній ієрархії цінностей, яка визначає, які з них є пріоритетними. Цінності — це мірило людського щастя. Для кожного з нас життєві цінності є орієнтиром у різних видах діяльності. Вони сприяють особистісному зростанню, досягненню задоволення у житті, розвитку творчого мислення тощо.

Загалом, життєві цінності — це цілі та пріоритети, які, керуючи життям людини, визначають його сутність. Усвідомлений вибір людини завжди ґрунтується на ціннісній основі.

Досліджуємо
і обговорюємо

Життєві цінності

- Ознайомтеся з наведеними нижче життєвими цінностями людини.
- Оберіть три найбільш важливі, на вашу думку, цінності.
- Обговоріть зі своїми однокласниками/однокласницями три цінності, які стали найбільш популярними у класі, та три цінності, які здобули найменше голосів або взагалі не були обрані. Чому, на вашу думку, трапилася така ситуація?
- Доповніть перелік.

Модуль 2.

Чому успішна самореалізація особистості залежить від ціннісних суспільних орієнтирів

■ **Цінності** — це особистісна та соціально-культурна значимість для людини певних категорій, процесів та явищ. Це те, у що ми віримо і до чого прагнемо. Це наші переконання.

■ **Загальнолюдські цінності** у демократичному суспільстві — це сукупність універсальних моральних стандартів, а саме: свобода, гідність, рівність, справедливість, довіра, толерантність, права людини, солідарність та ін.

У процесі самовизначення кожна людина формує власні життєві орієнтири, що базуються на цінностях, які визнані суспільством та державою. Сконструйована ціннісна матриця стає для людини визначальною у процесі ідентифікації, налагодження суспільних відносин та здійснення соціальних практик. Реалізація власного потенціалу, успішне застосування набутих знань і навичок значущих для кожного сферах діяльності — незмінна складова щасливого життя особистості. Руйнування усталеної системи цінностей деякі люди сприймають як втрату сенсу власного життя.

Як правило, розрізняють: індивідуальні цінності (такі, що важливі для конкретного індивіда); **групові** (які мають значення у життєдіяльності колективу); та інтегруючі, визначальні — **загальнолюдські**. Хоча така класифікація є умовною, оскільки окремі цінності у певних ситуаціях можуть набувати іншого виміру.

Аналізуємо
ситуацію

Цінності нової України

«Сьогодні нам потрібні спільні ціннісні орієнтири, що зможуть об'єднати й повести українське суспільство вперед, разом, долаючи економічні й соціальні виклики». Саме такою була ідея організаторів проекту «Цінності нової України» (2015 р.), який полягав у визначенні найважливіших соціокультурних цінностей, що консолідують Україну та мотивують її рухатися вперед. До цієї суспільної ініціативи було залучено експертів-науковців, істориків з різних галузей: соціологів, психологів, лідерів думок та фахівців із питань ідентичності.

Свобода

Україна має бути територією свободи. Ми йдемо шляхом самоорганізації, десакралізації влади, сервісної держави, створення правил, які будуть прийняті серед виконавців. Робимо ставку на культуру порозуміння. Просто примуси та заборони не підходять. Закони повинні бути справедливими в розумінні тих, кого вони стосуються.

Свобода означає відповідальність. Кожен має взяти відповідальність за своє життя, свою сім'ю і своє оточення. Де усвідомлена відповідальність, там і гідність. Основою нашого буття має стати повага до себе і до інших.

Солідарність

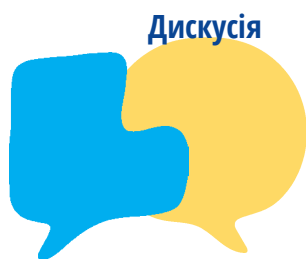
В Україні й надалі співіснуюватимуть різні соціокультурні групи, різні ідентичності. У різноманітності — наша сила. Нас об'єднає спільна національна свідомість, спільні цінності. Всі громадяни України знатимуть українську, а більшість також російську й англійську. На перше місце в об'єднанні вийде солідарність: почуття співпереживання, взаєморозуміння, співпраці, взаємопідтримки між різними групами, самовіддачі заради братерства, суспільної довіри. Ми різні, але хочемо бути разом. Недалеке минуле нас роз'єднує, але майбутнє об'єднує.

Україна продовжуватиме шлях толерантної й миролюбної країни, для якої важливим є добросусідство. Але для українців завжди будуть близькими мужність, захист. Ніхто не має права нам загрозувати, ми боронитимемо свою землю. Славне минуле, наш пантеон героїв-захисників дає нам гордість.

Економічне процвітання

Визнання отримає чесна праця, успіх, реалізація, продуктивність, професіоналізм і, як результат, добробут. Ми маємо розвивати індивідуальне підприємництво й разом працювати на підвищення якості життя.

Ми будемо суб'єктом спільноти розвинених країн і повноцінним учасником світового розподілу праці. Для цього робитимемо ставку на технології, інновації, знання. Нам мало бути сировинною країною, Україна продаватиме продукт із доданою вартістю.

Дискусія

- Проаналізуйте наведений перелік найважливіших соціокультурних цінностей, що сприяють консолідації українців.
- Віднайдіть у тексті аргументи, які, на вашу думку, є найбільш важливими для сучасної України.
- Які цінності ви б додали до переліку? Обґрунтуйте.

Модуль 3.

На шляху становлення та самореалізації особистості

■ **Самореалізація особистості** — це особливий процес взаємодії зі світом, який здійснюється за допомогою творчого саморозкриття, реалізації потенційних можливостей, здібностей і талантів. Це потреба людини бути почутою, зрозумілою і прийнятою суспільством.

Обговорюємо

Кожен із нас має потребу реалізувати власні здібності і знання. З огляду на це, особистість прагне відшукати своє місце у суспільстві, обрати професію, яка б відповідала її зацікавленностям та потребам. Самореалізація починається з визначення мети, того, до чого прагне особистість.

Людина може зосереджуватися на отриманні якісної освіти, кар'єрному зростанні, здобутті слави, визнання та ін, однак у досягненні своїх цілей вона має керуватися загальноприйнятими ціннісними орієнтирами.

- *Запишіть та проаналізуйте свої життєві цілі. Укладіть їх за певним порядком:*
Цілі мають бути:
позитивними;
чіткими;
особистими.
- *Поділіть ваші великі цілі на кілька менших цілей чи завдань (люди більше схильні досягати цілей тоді, коли вони їх занотують).*

Розподіліть свої цілі відповідно до зазначених у таблиці часових проміжків.

Короткострокові (декілька місяців — рік)	Середньострокові (1–5 років)	Довгострокові (10–15 років)

Цілі досягаються не відразу. Оберіть із власного переліку найбільш актуальну для себе ціль і спробуйте:

- /// визначити конкретні кроки для досягнення мети;
- /// передбачити можливі ризики;
- /// прорахувати необхідні ресурси;
- /// уявити коло людей, до яких можна звернутися за порадою, попросити допомоги.

Поміркуйте, які ще знання, уміння, навички потрібні людині, щоб реалізувати себе в житті?

Складіть власний «Рецепт успіху», поклавши у його основу ті ціннісні категорії, які вам найбільше імпонують.

■ **Соціальна мобільність** — соціальні переміщення, що супроводжуються зміною соціального статусу індивіда або групи.

Сучасне суспільство змінюється швидкими темпами, що впливає на життя людини. Люди перебувають у безперервному русі через здобуття освіти, шлюб, втрату чи набуття права власності, перехід на нову роботу, опанування нової спеціальності, професії тощо. Суспільство постійно розвивається, змінюється його структура, змінюються ідентичності людини, її цінності та цілі.

Соціальна мобільність, з одного боку, розширює можливості людині реалізувати свої здібності, схильності, можливості. З іншого ж, соціальну мобільність можна вважати певним викликом та ризиком для самореалізації людини. Самореалізація особистості в умовах соціальної мобільності залежить від спрямованості людини до **адаптації** та **креативності**, здатності активно пристосовуватись до природного простору, мінливого соціуму та величезного потоку інформації.

Розглядаємо і обговорюємо

- Зіскануйте QR-коди і розгляньте ілюстрації.
- Поміркуйте над значенням поняття «самовираження». У який спосіб воно може проявлятися?

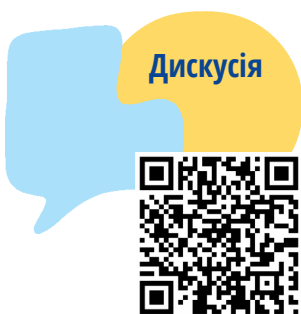

Громадянська реклама

«Самовираження — це потреба, бажання стати більшим, ніж ти є, стати усім, на що ти спроможний».

Абрагам Маслоу, американський психолог

Розгляньте інфографіку (завантажте зображення за допомогою QR-коду), що відображає топ-10 найбільш престижних професій в Україні (Міністерство освіти і науки України, 2017 р.).

Відишуйте, чи є серед них професія, яку Ви мрієте обрати?

Визначте, які професії популярні серед випускників і стали затребуваними в суспільстві.

У яких професіях ціннісні характеристики спеціаліста є особливо важливими?

«Потрібно мати ясні, чисті принципи поведінки. Треба вибрати для себе певний спосіб, розуміти, що важливе для вас і чого ви хочете досягнути. Треба мати власну візію і ясне бачення. Треба бути чесним, говорити правду. І лише правду. Якщо не виходить, то треба просто уникати казати правду (хоча це буває боляче), але ніколи не брехати, не казати неправду. Треба вміти давати натхнення іншим, вміти їх запалити і мобілізувати».

Богдан Гаврилишин, український громадський діяч, економіст

«Ми погано вміємо у мирний час об'єднуватися для того, щоб втілювати в життя добрі справи. Бачу, що вертається недовіра один до одного. Вертається переконаність: "Мене ніхто не підтримає. Чого я буду висуватися?" Це типова позиція радянської людини, "homo sovieticus": "Не висовуйся, бо стешуть!"»

Мирослав Маринович, український правозахисник, співзасновник Української Гельсінської групи

«Утвердження демократії залежить від глибоко вкорінених ціннісних орієнтирів народу загалом. Ці орієнтири спонукають людей вимагати свободи і "зворотного зв'язку" з боку влади — підкріплювати слова діями, що мають забезпечити такий результат. Справжня демократія — не механізм, який достатньо завести, щоб він працював автоматично. Її дієздатність залежить від народу».

Роналд Інгларт, Крістіан Вельцель, автори книги «Модернізація. Культурні зміни і демократія»

Застосовуємо набуті знання та досвід

Об'єднайтеся у групи та проаналізуйте висловлювання відомих людей. Укладіть перелік цінностей, які, на вашу думку, мають бути притаманні молодим українцям для побудови демократичної України.

Чи погоджуєтесь ви з твердженням Богдана Гаврилишина про те, що чесність є засадничою умовою досягнення особистого блага?

На вашу думку, наскільки важливою є довіра у нашому житті? Чи часто ви вибудовуєте свої взаємини з іншими на основі довіри? У яких випадках це стає можливим?

Як ви розумієте вислів Роналда Інгларта та Крістіана Вельцеля про роль ціннісних орієнтацій суспільства в утвердженні демократії?